

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINI GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE YÖNLENDİRİCİ POLİTİKALAR

Dr. Hasan SABİR
İstanbul Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
İktisat Ana Bilim Dalı

Bir firmanın üretimini, kurulu olduğu ülkenin sınırları ötesine yaymak üzere yabancı ülkelerde üretim tesisi kurması veya mevcut üretim tesislerini satın alması doğrudan yabancı sermaye yatırımı olarak nitelendirilmektedir(1). Günümüzde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının dünya ekonomisi içindeki payı hızla artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının toplam içindeki payı 1980'de %26 iken, bu oran 2000'e doğru %40'a ulaşmıştır. Uluslararası alanda faaliyet gösteren ve kendi ülkesi dışında en az bir yabancı ülkede üretim yapan ekonomik birimler olarak tanımlanan çok uluslu şirketler veya günümüzdeki biçimiyle ulusötesi şirketlerin(2) gerçekleştirdiği doğrudan yabancı sermaye yatırımları, gelişmekte olan ülkelere yetersiz sermaye birikimi nedeniyle kullanılmayan kaynakların kullanılmasında önemli bir işleve sahiptir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmek için bir ülkenin sadece dışa açık olması ve ucuz iş gücüne sahip olması günümüzde artık yeterli olmamakta, başka faktörler ve politikalar da rol oynamaktadır. Bu çalışmada bu etkenlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

I- Gelişmekte Olan Ülkeler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Gelişmekte olan ülkeler arasında en çok doğrudan yabancı sermaye yatırımı çeken ülke Çin'dir. 1988-1992 yılları arasında toplam 126,1 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın 47,3 milyar doları Çin ve Singapur'a gitmiştir(3). Latin Amerika ülkeleri içinde ise MERCOSUR'un oluşturduğu ivmeyle, özellikle Brezilya ve Arjantin ön plana çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasında doğrudan yatırım akışından en fazla pay alan on ülke sırasıyla şunlardır: Çin, Singapur, Malezya, Tayland, Brezilya, Meksika, Hong-Kong, Arjantin, Mısır ve Tayvan(4). 1990'lardan itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında önemli bir artış trendi başlamıştır. Özellikle Latin Amerika'ya yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında artışlar olmuştur. Bu artışta ABD ve Latin Amerika ülkelerinin entegrasyonu ile ilgili beklentiler rol oynadığı gibi kültürel faktörler de etkili olmuştur. Latin Amerika'daki bu yatırım artışına özellikle özelleştirmeler önemli bir ivme kazandırmıştır. Özelleştirilen Latin Amerika şirketlerinin en önemli alıcılarının İspanyol ve Portekizli firmalar olduğunu görmekteyiz. Bu da dolaysız yabancı sermaye yatırımlarında kültürel faktörlerin de öne çıktığını göstermektedir.

Tablo 1: Gelişmekte Olan Ülkelere Doğrudan Yabancı Sermaye Akımları

Dönemler & Bölgeler	1973-76	1977-82	1983-89	1990-93	1998
Afrika	1,1	0,8	1,1	1,4	5
Asya	1,3	2,7	5,2	19,8	65
Orta Doğu ve Doğu Avrupa	1,0	2,5	2,6	1,6	25
Latin Amerika	2,2	5,3	4,4	11,0	70
Toplam	3,7	11,2	13,3	34,2	165

Kaynak: P. Hirst. and G. Thompson, Küreselleşme Sorgulanıyor, Ankara: Dost Kitabevi, 1998, s.95. 1998 yılı verileri Business Week, November 2000.

Tablo 1'den görüldüğü gibi, 1990'dan beri Asya'ya (ağırlıkla Çin'e) ve Latin Amerika'ya akan doğrudan yabancı yatırımda önemli artışlar gerçekleşmiştir. Ancak diğer bölgeler ciddi şekilde ihmal edilmiştir. Dünya nüfusunun %57 ila %72'si, küresel doğrudan yabancı yatırımın yalnızca %8,5'ini almaktadır(5). Ciddi bir eşitsizlik sürmekte ve dünyadaki gelir dağılımının giderek bozulmasına neden olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelere yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımları özellikle 1980'lerle beraber hızlı bir biçimde artmaya başlamıştır. Yabancı sermayeye karşı, II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan olumsuz tavır 1980'li yıllarda ortadan kalkmış, *"yabancı sermayeyi nasıl kontrol ederim"* kaygısı gündemden kalkarak *"yabancı sermayeyi nasıl cezbederim"* sorunu gündeme girmiştir. Dünyadaki uygulama, yabancı sermayeye yaklaşımda ekonomik görüşlerin siyasi görüşlerin önüne geçtiğini göstermektedir. Örneğin Çin Halk Cumhuriyeti, yabancı sermayeye kapılarını açmakla kalmamış, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmekte gelişmekte olan ülkeler arasında birinciliği kapmıştır. Devletler artık yabancı sermayenin gelmesi için teşviklerde birbirleriyle yarışmaya başlamışlardır.

Özellikle, 1960'lardan sonra az gelişmiş ülkelere yapılan dolaysız yabancı yatırımların artmasında IMF, GATT, Dünya Bankası, Ortak Pazar gibi ekonomik birleşmelerin de teşvik edici etkileri olmuştur. Bu yıllarda dolaysız yabancı yatırımlar daha çok, işgücünün yaygın olarak kullanıldığı, üretimde mal farklılaştırması yapılabilen, hızlı teknolojik gelişmelerin uygulandığı kimya, lastik, makina, dayanıklı tüketim malları gibi sektörlerde yoğunlaşmıştır(6).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına ev sahipliği yapmak, dönemler itibarıyla farklı özelliklere sahip olmayı gerektirmiştir. İkinci dünya savaşının hemen ertesinde, merkez ülkelerinin ihtiyaç duydukları hammaddelere sahip olmak yeterli bir koşulken, 1970'lerde ucuz işgücü yatırımının yapılması için önemli bir kriter olmuştur. Günümüzün küreselleşen dünya ekonomisinde ise sadece ucuz işgücü yeterli bir kriter olmayıp tamamlayıcı politikalar zorunlu bir hale gelmiştir.

II- Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Etkili Olan Faktörler ve Politikalar

Küreselleşmenin keskinleştirdiği rekabet olgusu ve hızlı kalkınma hamleleriyle çağı yakalama zorunluluğu, gelişmekte olan ülke hükümetlerinin doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekecek politikalar üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. İktisat yazınında, yabancı sermayenin ülkeye gelişinin teknoloji, sermaye birikimi, büyüme, vergi gelirleri, ülke içi rekabet, istihdam, ihracat ve finansman gibi alanlarda ülke için yararlı olduğuna dair kuvvetli bir kanı vardır(7). Gelişmekte olan hemen tüm ülkelerde hükümetler, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını kalkınma hedeflerinin bir parçası olarak düşünmektedir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hedefleri bakımından özellikle üç noktada önemli kabul edilmektedir(8):

- Ülkedeki gelir oluşumu, döviz durumu ve vergi gelirleri gibi makro değişkenleri genellikle olumlu yönde etkiler,
- Endüstriyel verimlilik, teknolojik gelişme ve mamul geliştirme konusunda etkilidir,
- Modern sektörlerde istihdam durumunu ve iş gücü niteliklerini genellikle olumlu etkiler.

Ancak, doğrudan yabancı yatırımların olumsuz etkileri de olup, tek başına bir ülkenin ekonomik büyümesini arttırmasında ve yoksulluğunu azaltmasında yeterli değildir. Tamamlayıcı politikalar bu bağlamda önemli bir belirleyici olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları ekonomi politikaları yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekmekte kritik bir rol oynamaktadır. Bu duruma Asya'daki gelişmekte olan ülkeler iyi birer örnek teşkil etmektedir. Bu ülkeler arasında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yapılmasında hiç bir

sınırlayıcı politika izlemeyen, aksine yabancı sermaye yatırımlarına cezbedici bir ortam sunan Hong-Kong ve Singapur gösterilebilir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının kalkınmasının bir parçası olarak benimseyen bir ülkenin sadece dışa açık olması yetmez.. Yabancı yatırımları ülkeye çekecek politikaları da uygulaması gereklidir. Tablo 2'de bu konuda etkili olabilecek bazı politikalar gösterilmektedir.

Tablo 2: Doğrudan Sermaye Yatırımlarını Çekmekte Etkili Politikalar

<ul style="list-style-type: none">
• Teşvik tedbirleri
<ul style="list-style-type: none">
• Etkin idari prosedürler ve kurallar, minimum bürokratik işlemler.
<ul style="list-style-type: none">
• Uygun iş gücü ve ücret politikası, emek seyyaliyetinin ve çalışma bantının tesisi
<ul style="list-style-type: none">
• Özelleştirme Politikası
<ul style="list-style-type: none">
• İstikrar (ekonomik ve siyasi)
<ul style="list-style-type: none">
• Vergileme Politikası
<ul style="list-style-type: none">
• Ekonomik Entegrasyonlara Üyelik
<ul style="list-style-type: none">
• Dünya Ticaret Sistemine üyelik
<ul style="list-style-type: none">
• Rekabet Politikası

Hükümetler, yatırım indirimi, gümrük vergilerinden bağışıklık veya taksitlendirme, ucuz kredi gibi teşvik tedbirleri ile yabancı sermayeyi yatırım yapmaya özendirirler. Teşvik tedbirleri yabancı sermayeyi çekmekte tek başına etkili değildir. Teşvik tedbirlerinin etkinliğini azaltan önemli bir neden, her az gelişmiş ülkenin farklı ölçülerde de olsa, yabancı sermaye için teşvik tedbirleri uygulamakta olmasıdır(9). Ancak, özellikle ulusötesi şirketlerin bu gibi teşvik tedbirlerinden ziyade, siyasi ve ekonomik istikrara, sözkonusu ülkenin dünya ticaret sistemine ve bu sistem bünyesinde oluşturulan anlaşmalara (MAI, TRIMS, TRIPS vb.) ne ölçüde katıldığına daha çok önem vereceği söylenebilir(10). Örneğin, Çok Taraflı Yatırım Anlaşması MAI, yatırım akımlarının sürekliliğini sağlamak ve garantiye almak amacıyla yapılmıştır. Tüm bu düzenlemeler doğrudan yabancı sermaye yatırım akımlarının önünü açmak ve sağlam bir çerçeveye oturtmak amacıyla yapılmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmekte etkili olan faktörler arasında NAFTA, MERCOSUR gibi ekonomik entegrasyonların ticaret engellerini aşmak için yapılan yatırımlar da gösterilebilir. Bu argüman, ekonomik entegrasyon bölgelerine yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artışını açıklamaktadır. Bölgesel ekonomik entegrasyonların yapılma sebeplerinden birisi doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında artış sağlamaktır. Örneğin NAFTA görüşmelerinde ABD ile Meksika arasındaki ilişkinin ticarettten çok yatırımla ilgili olduğu ortaya konulmuştur(11).

İdari prosedürler ve işlemler de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmekte olan ülkelere çekilmesinde önemlidir. Bu tür işlemlerin fazla vakit alması ve bürokrasi, yabancı yatırımlar için önemli bir giriş engeli oluşturabilir. Örneğin Gana ve Uganda'da bir tesisi kurmak ve faaliyete geçirmek ortalama 2 yılı, Tanzanya'da 18 ayı alırken, bu süre Malezya için 6 aydır(12). Ulusötesi bir şirket, yatırım başvurusunun onaylanması için Singapur'da en fazla üç hafta beklerken, bu süre gelişmekte olan ülkelerin çoğunda altı aydan az değildir(13). Dolayısıyla, etkin ve hızlı işleyen bir idari süreç Singapur'a yabancı sermaye yatırımı çekmekte avantaj sağlamaktadır. Düşük vergileme, yabancı yatırımlarla ikili vergi anlaşmaları gibi uygulamalar da yabancı yatırımlar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarını çekmek için hükümetler arasında düşük vergileme rekabeti yaşanmaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte hız kazanan özelleştirme politikaları pek çok ülkenin ekonomik gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Özelleştirme uygulamalarının ana hedeflerinden birisi, mülkiyetin el değiştirmesi yoluyla ekonomide rekabetin sağlanmasıdır. Özelleştirme programları doğrudan yabancı yatırımları giderek Latin Amerika'ya, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru yönlendirmektedir. Yabancı yatırımcıların yönetim deneyimini, know-how getirebilme yeteneğini ve ekonominin geneline kazandıracığı etkinliği gözönünde bulunduran ve yabancı firmaları, özelleştirilen devlet firmalarına yatırım yapmaya yönlendiren bir özelleştirme politikası bu bağlamda daha yararlı olacaktır.

Tablo 3: Dünyadaki En Büyük On Özelleştirme Satışı

Özelleştirilen Firma	Yıl	Miktar (Milyar \$)	Ülke (özelleştiren)	Satın Alan Firma	Ülke
YPF SA	1999	13,2	Arjantin	Repsol SA	İspanya
Argentina-Airports	1998	5,1	Arjantin	Aeropuertos	ABD
TELESP	1998	5,0	Brezilya	Investor Group	İspanya
Victoria Power	1997	3,8	Avustralya	Investor Group	ABD
Energie-Wuerttemberg AG	1999	3,4	Almanya	Investor Group	Fransa
Telesp Celular	1998	3,1	Brezilya	Investor Group	Portekiz
Credit Communal de Belgique SA	1996	3,1	Belçika	Credit Local de France SA	Fransa
Nobel Industrier Sweden	1994	3,0	İsveç	Akzo NV	Hollanda
Coca-Cola Bottlers Phills.	1997	2,7	Filipinler	Coca-ColaAmatil Ltd	Avustralya
Belgacom	1996	2,5	Belçika	ADSB	ABD

Kaynak: World Investment Report 2000: Cross-border Mergers and Acquisitions and Development, New York: United Nations, 2000, s.134.

Tablo 3'de 1997-1999 yılları arasında gerçekleşen, en büyük on özelleştirme işlemi sırasıyla gösterilmiştir. Tablo incelendiği zaman Latin Amerika firmalarını satın alan firmalar arasında özellikle

İspanyol ve Portekiz firmalarının öne çıktığını, diğer satışlarda da satın alan firmaların genellikle, aralarında ortak kültür, dil ve tarihsel bağlar olan ülkelerdeki firmaları tercih ettiğini görmekteyiz. Dolayısıyla, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının dünya üzerindeki dağılımında "ortak kültür etkisi" de önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Özelleştirme politikası ile birlikte doğrudan yabancı yatırımların artışını destekleyen bir diğer yapılanma da rekabet yasalarının bir çok ülkede kabulü olmuştur. Kartel anlaşmaları, piyasa gücünün kötüye kullanımı gibi anti-rekabetçi firma davranışlarını önlemeye yönelik kurallar ve uygulamalar bütünü olan rekabet politikası, piyasalarda yerli firmalar tarafından yapay giriş engelleri oluşturulmasını önler ve bu bağlamda yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye akışı açısından kritik bir rol oynar. Bir ülkenin rekabet yasası, ulusal sınırlar içinde faaliyet gösteren tüm firmalara karşı uygulanır, yerli veya yabancı firmalar arasında bir fark gözetmez. Dolayısıyla, rekabet yasasının bulunması, yerli firmaların yabancı firmalara karşı ülke içinde rekabeti bozucu bir ittifak kurmalarının önüne geçebilecektir. Ülke piyasalarına dışardan girişler için asıl tehlike rekabetin yerli firmalar tarafından dikey olarak kısıtlanmasıdır. Tek elden satın alma, dağıtım anlaşmaları vb., bir malın üretim sürecinin farklı aşamalarındaki firmaların anlaşmasıyla gerçekleşen dikey kısıtlamaların, piyasalara girişte ciddi engel teşkil ettiği DTÖ tarafından da ifade edilmektedir(14). Ulusötesi şirketler girdikleri yabancı ülkelerde düşük maliyet ve kütleli üretim avantajını kullanarak piyasaları tekelleştirebilmektedir(15). Dolayısıyla, sınırötesi firmaların, faaliyette buldukları gelişmekte olan ülke pazarlarını tekeli bir yapıya dönüştürmemesi açısından da rekabet politikası zorunludur.

Rekabetçi ücretler (gerek vasıflı gerek vasıfsız işgücü için) ve iyi bir endüstri ilişkileri sistemine sahip olmak doğrudan yabancı yatırımları çekmekte etkili olan diğer bir faktördür. Örneğin Singapur aşırı ücret taleplerini önleyen bir sisteme sahiptir(16). Bunun yanında çalışma barışı da önemlidir. İyi bir endüstri ilişkileri sistemi iş anlaşmazlıklarını ve ihtilafları önler. Gelişmekte olan ülkelere yönelen yabancı yatırımlar rekabetçi ücretlerin yanı sıra, ihtilaf giderici çalışma ilişkileri sistemi olan, grev vb. iş uyuşmazlıklarının fazla yaşanmadığı ülkeleri tercih etmektedir(17).

III- SONUÇ

Gelişmekte olan ülkeler dolaysız yabancı sermaye yatırımlarını kalkınma hamlelerinin önemli bir parçası olarak değerlendirmektedirler. Gerçekten de uygulamada dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının olumlu etkilerinin olumsuz etkilerine kıyasla daha ağır bastığını kabul etmek gereklidir. En çok yabancı yatırım çeken gelişmekte olan ülkeler arasında gösterdiğimiz ülkeler, yabancı yatırım akışının başladığı 1960'lardan itibaren sanayi ürünleri ihracatlarını hızla arttırmışlardır. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye yönelmesinde sadece dışa açık olmak yeterli olmayıp, yönlendirici politikalar ve faktörler de etkili olmaktadır. Özelleştirme politikası, rekabet politikası, sosyal politika, ekonomik ve siyasi istikrar, Dünya Ticaret Örgütü'ne ve politikalarına uyum, ekonomik entegrasyonlara katılım, vergi kolaylıkları ve özendirici politikalar gibi uygulamalar yabancı yatırımlar üzerinde etkili olurken kültürel faktörler de öne çıkmaktadır.

Dipnotlar

1. Halil Seyidoğlu, Uluslararası İktisat, 13. Baskı, İstanbul, 1999, s.664.
2. 1960'lardan itibaren, birden fazla ülkede üretim faaliyeti yürüten şirketler için "çok uluslu şirket" deyimini kullanılmıştır. Ancak, son yirmi sene içinde bu organizasyonların devletlerin regülasyonundan ve müdahalesinden göreceli olarak özerklik kazanması, mülkiyetlerinin de giderek uluslararasılaşmasıyla çokuluslu şirket deyimini yerini "ulusötesi şirket" terimine bırakmış ve Birleşmiş Milletler yayınlarında da "ulusötesi şirket" deyimini tercih edilmeye başlanmıştır (Terence K. Hopkins and Immanuel Wallerstein, The Age of Transition, London&New Jersey: ZED Books, 1996, s.48).
3. Paul Hirst and Grahame Thompson, Küreselleşme Sorgulanıyor, çev. Çağla Erdem, Ankara: Dost Kitabevi, 1998, s.13.
4. Gökçen Albayrak, "Globalizasyon Süreci ve Gelişmiş Ülkeler", Globalizasyonun Yansımaları, Ed. Uğur Selçuk Akalın, İstanbul: Akademi, 2002, s.15.

5. P. Hirst and G. Thompson, *op.cit.*, s.96.
6. Cem Alpar, *Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Ankara: AİTİA, 1977, s.9.
7. R. Ballance, J. Ansari, W.H. Singer, *Uluslararası Ekonomi ve Sınai Kalkınma*, çev. Canan Balkır, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1985, s.202.
8. Ünal Bozkurt, *Ekonomide Yabancı Sermaye*, İstanbul: YASED, Yayın No: 15, ss.1-5.
9. Alpar, *op.cit.* s.59.
10. Ray Kiely, "Transnational Companies, Global Capital and the Third World", *Globalization and The Third World*, Ed. Ray Kiely and Phil Marfleet, London: Routledge,1998, pp.46-60.
11. P.Hirst and G. Thompson, *op.cit.*, s.86.
12. Dirk Willem te Velde, *Policies Towards Foreign Direct Investment in Developing Countries*, London: Overseas Development Institute, 2001, s.15.
13. *Ibid.*
14. Marcus Noland, "Competition Policy and FDI: A Solution in Search of a Problem?", *IIE Working Paper 99-3*, Washington: Institute For International Economics, February 1999, ss.2-3
15. Ulusötesi şirketlerin dünya pazarlarındaki anti-rekabetçi etkileri ve bunlara karşı izlenebilecek rekabet politikaları konusunda detaylı bilgi ve analiz için bkz. Hasan Sabır, *Dünya Siyasetinde Küresel Rekabet Sistemi ve Politikaları*, İstanbul, Derin Yayınları, 2002.
16. Dirk Willem te Velde, *op.cit.*, s.20.
17. *Ibid.*

Kaynakça

ALBAYRAK G.: "Globalizasyon Süreci ve Azgelişmiş Ülkeler", *Globalizasyonun Yansımaları*, Ed. Uğur .Selçuk Akalın, İstanbul: Akademi, 2002.

ALPAR C.: *Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Ankara: AİTİA, 1977.

BALLANCE R., ANSARI J., SINGER W.H.: *Uluslararası Ekonomi ve Sınai Kalkınma*, çev. Canan Balkır, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1985.

BOZKURT, Ü.: *Ekonomide Yabancı Sermaye*, İstanbul: YASED, Yayın No: 15.

Business Week (November 2000).

Dirk Willem te Velde, *Policies Towards Foreign Direct Investment in Developing Countries*, London: Overseas Development Institute, 2001.

HIRST P. & THOMPSON G.: *Küreselleşme Sorgulanıyor*, çev. Çağla Erdem, Ankara: Dost Kitabevi, 1998.

HOPKINS K.T. & WALLERSTEIN I.: *The Age of Transition*, London & New Jersey: ZED Books, 1996.

NOLAND Marcus: "Competition Policy and FDI: A Solution in Search of a Problem?", *IIE Working Paper 99-3*, Washington: Institute For International Economics, February 1999.

KIELY Ray: "Transnational Companies, Global Capital and the Third World", *Globalization and The Third World*, Ed. Ray Kiely and Phil Marfleet, London: Routledge,1998.

SEYİDOĞLU Halil: *Uluslararası İktisat*, 13. Baskı, İstanbul, 1999.

World Investment Report 2000: Cross-border Mergers&Acquisitions and Development, New York: United Nations, 2000.